

VAASAN YLIOPISTO
Humanistinen tiedekunta
Nyky-suomen ja kääntämisen laitos

Pirkko Hurtig, Marjut Männistö ja Joanna Pelkonen

Hakamaasta Mustikkamaaksi

Nimistöntutkimuskurssi
Vaasa 2003

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	2
1.1 Aineisto.....	2
1.2 Tavoite	3
1.3 Työn rakenne.....	3
2. NIMI	3
2.1 Paikannimet	4
2.1.1 Luontonimet	4
2.1.2 Kulttuurinimet	5
2.2. Kaavanimet	5
2.2.1 Epäviralliset	6
2.2.2 Viralliset	7
2.2.3 Ryhmänimet	7
3 NIMISTÖNSUUNNITTELU	8
3.1 Kaksikielisten alueiden nimistösuunnittelu	8
3.2 Nimistönhuolto	9
4 MUSTIKKAMAA	10
4.1 Tiet	11
4.2 Talot	12
4.3 Hakamaat.....	13
4.4 Muut	13
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	14
LÄHTEET	16
LIITTEET	19

1 JOHDANTO

Tässä Nimistöntutkimuskurssin esseessä käsittelemme niin kutsutun Mustikkamaan historiaa ja historiasta kumpuavia nimiaiheita. Aihe on mielestämme sekä mielenkiintoinen että ajankohtainen. Tarvitseehan kasvava kaupunkimme uusia ja osuvia ehdotuksia katujen ja kujien, puistojen ja paikkojen nimeämiseksi.

Vanhoihin tietoihin ja tarinoihin perustuva paikkojen nimeäminen liittyy yhteen menneisyyden ja nykypäivän. Tällöin nimien tuntemus tarkoittaa myös kulttuurin tuntemusta (Niemi 2003). Paikan nimi on kuin paikan muisti. Nimet ovat ”avaimena” menneisyyteen kuljettamalla tietoa mukanaan. (Mäki 2003.) Nimi ei vain erota kohdettaan vaan myös pyrkii yhdistämään kohteen suurempaan kokonaisuuteen (Toropainen 2003).

Paikannimet kertovat usein menneistä ajoista, ihmisen elämästä ja toiminnasta. Ne muodostavat ajallisesti erilaisia kerrostumia, joista vanhimmat ovat satoja ehkä tuhansia vuosia vanhoja. Erilaisille paikoille on tarvittu ja tarvitaan nimiä, jotta niistä on voitu ja voidaan puhua. Näin ihmiset ovat tavallaan ottaneet paikan haltuunsa. Nimet kertovat usein paikan laadusta ja monesti myös siitä, kuka sitä hallitsee, kenellä paikkaan on tai on ollut valta tai käyttöoikeus. Paikannimet ovat muodostaneet ihmisten mielessä kartan jo ennen kuin tarkkoja piirrettyjä karttoja on ollut olemassa. (Harju-Autti 2003.)

1.1 Aineisto

Olemme keränneet aineistoa Vaasan maakunta-arkiston ja Vaasan maanmittauslaitoksen vanhoista kartoista. Runar Niemisen kotiarkistosta olemme saaneet myös mielenkiintoista tietoa. Olemme tutustuneet Vaasan historiaa käsittelevään kirjallisuuteen. Lisäksi olemme haastatelleet useita vaasalaisia henkilöitä, joilla on tietoa ja tuntemusta Mustikkamaan historiasta. Jotkut haastatelluista henkilöistä ovat asuneetkin tutkimallamme alueella.

Teoriaosassa olemme käyttäneet apuna Nimistöntutkimuskurssin luentoja ja luentomuistiinpanoja. Lisäksi olemme käyttäneet apuna sanomalehti Pohjalaisessa ilmestynyttä Sanomalehtiyliopiston artikkelisarjaa (Ainiala 2003; Harju-Autti 2003; Mäki 2003). Nimistöntutkimusta käsittelevää kirjallisuutta olemme käyttäneet työssämme soveltuvin osin.

1.2 Tavoite

Tavoitteenamme on tutustua Mustikkamaan alueeseen haastattelujen sekä vanhojen karttojen ja asiakirjojen avulla. Vanhoihin tietoihin ja tarinoihin pohjautuen suunnittelemme historiasta aihepiirinsä saavaa nimistöä tulevalle Mustikkamaan asuinalueelle. Mustikkamaalle tullaan tarvitsemaan kymmenestä kahteenkymmeneen kadunnimeä (Hämynen 2003).

Mustikkamaan alueelle on suunnitteilla asuinalue, jonne on kaavailtu omakoti-, rivi- ja kerrostaloja yhteensä noin kahdellentuhannelle asukkaalle. Alueelle ei ole vielä tehty osayleiskaavaa, mutta se on suunnitteilla. Alueen maankäyttösopimus on solmittu vuonna 2002 Vaasan kaupungin ja ABB Currentin välillä. Vaasan kaupungin suunnitelmissa on saada Mustikkamaan alueen osayleiskaava kaupungin valtuuston hyväksyttäväksi vuoden 2003 loppuun mennessä. (Hämynen 2003; Virtanen 2003)

1.3 Työn rakenne

Harjoitustyömme koostuu teoriaosasta, jossa käsittelemme paikannimien luokittelua sekä nimistönsuunnittelua ja sen huoltamista. Tutkimusosaan olemme koonneet tietoa ja tarinoita Mustikkamaasta. Johtopäätöksissä esittelemme ehdotuksemme Mustikkamaan asuinalueen kadunnimiksi. Liitteiksi olemme koonneet karttojen lisäksi Mustikkamaata koskevat nimiliput. Nimilippujen karttakoordinaatit on merkitty Vaasan maanmittauslaitokselta saatujen ohjeiden mukaisesti (Lundström 2003).

Tarkastelemaamme kaupunginosaa ei ole virallisesti nimetty Mustikkamaaksi, mutta käytämme alueesta tätä nimeä. Mustikkamaa kuuluu Melaniemeen ja vanhoissa teoksissa alueen eri osia ei ole erotettu toisistaan.

2 NIMI

Appellatiivi eli yleisnimi on moniviitteinen ja se luokittelee kohteensa (PS 1990: 44). Erisnimi eli propri taas yksilöi eli identifioi kohteensa eli erottaa sen muiden samanlaisten joukosta (PS 1992: 522). Erisnimi viittaa kohteeseensa eli tarkoitteeseen, mutta ei välttämättä kuvaa sitä keskeisimmän ominaisuuden kannalta. Propri on siis monoreferentiaalinen eli yksiviittei-

nen. Proprin pääkategoriat ovat paikannimet eli toponyymit ja henkilönimet eli antroponyymit.

”Nimet ovat osa kieltä, ja niistä avautuu ikkunoita hyvinkin kauas” (Harju-Autti 2003). Ainialan (2003) mukaan ihminen käyttää nimiä osoittaakseen, mitkä paikat ja kohteet hänelle ovat tärkeitä. Nimet muodostavatkin linkin konkreettisen maailman ja kielen välillä.

2.1 Paikannimet

Paikannimellä tarkoitetaan ilmausta, joka yksilöi jonkin paikan, erottaa sen muista varsinkin samanlaisista paikoista. Paikannimet ovat vähintään yksiosaisia, kuten esimerkiksi *Vaasa*. Tavallisin suomenkielinen paikannimen perustyyppi on kaksiosainen. Se koostuu paikan lajin ilmaisevasta pääsanasta eli perusosasta ja sen eteen liitetystä määritteestä eli määriteosasta. Määriteosa rajaa pääsanana merkitystä niin, että ilmaus voidaan ymmärtää yksilöiväksi (Ainiala 2003a; Kiviniemi 1990: 44–45.) Tällaisia kaksiosaisia paikannimiä on aineistossamme esimerkiksi *Välitie* ja *Wilhelmssonin talo* sekä ruotsinkieliset *Starrhaga* ja *Pissmyrshaga*.

Monet keskeiset ja vanhimmat paikannimet ovat nykyisin läpinäkymättömiä, esimerkiksi *Viiskakkonen*. Tästä huolimatta kaikki paikannimet ovat alun perin olleet selviä motivoituja ilmauksia, jotka ovat luonnehtineet tarkoitettaan. Se, ettemme enää ymmärrä kaikkia nimiä, johtuu siitä, että nimet kielelliseltä rakenteeltaan tai asiataustaltaan ovat hämärtyneet. Nimien voi ajatella asettuvan jatkumolle, jonka toisessa päässä ovat läpinäkyvät ja yksitulkintaiset nimet, ja toisessa päässä läpinäkymättömät nimet. Näiden välissä on joukko monitulkintaisia nimiä. (Ainiala 2003a.) Nimet saattavat olla myös lainanimiä. Tällaisia ovat esimerkiksi ruotsista lainatut Helsinki ja Sipoo. Nimien alkuperä ei vaikuta nimien toimivuuteen kielessä. Nimi toimii aina vain nimistöön kuuluvana ja erisnimen ehdoilla. (Pitkänen 1989: 318.) Paikannimistö on Suomessa yleensä jaettu ensisijaisesti kahteen pääryhmään eli luontonimiin ja kulttuurinimiin (Kiviniemi 1990: 46).

2.1.1 Luontonimet

Luontonimillä tarkoitetaan luonnonpaikkojen nimiä. Luontonimet voidaan edelleen jakaa maastonimiin ja vesistönimiin (Kiviniemi 1990: 46.) Nimi

on yleensä annettu sellaisille paikoille, joista nimenantajayhteisön piirissä on ollut tarvetta puhua (*Starrhaga, Gräsholmen*). Paikka on voinut olla tärkeä elinkeinojen kannalta, tai sillä on ollut merkitystä esimerkiksi matkanteon kannalta (*Femtiotvåan*). Nimiä on annettu sekä suurille että vähäisille maastokohteille. Maamme vanhimmat paikannimet ovat juuri luontonimiä. (Pitkänen 1989: 327.)

Nimenantajat ovat hahmottaneet ympäristöään ja erottaneet siitä erilaisia maastokohteita, joita he ovat nimittäneet kielenä maastoappellatiiviston avulla (*Melmö*). Maastosanasto on ollut erilaista eri puolilla maata. Tämän vuoksi luontonimistö on ollut alueittain vaihtelevampaa ja monimuotoisempaa kuin asutusnimistö. (Pitkänen 1989: 327.)

2.1.2 Kulttuurinimet

Kulttuurinimellä tarkoitetaan kulttuuripaikan nimeä. Kulttuuripaikkoja ovat kaikki artefaktit eli paikat, jotka ovat kokonaan tai pääosin ihmisen työn tai toimien tulosta. Kulttuurinimet jaetaan asutusnimiin, artefaktinimiin ja viljelysnimiin (Ainiala 2003a; Kiviniemi 1990: 46.) Kulttuurinimiksi sanotaan vain ihmisten luomien paikkojen nimiä. Esimerkiksi talojen, viljelysten ja erilaisten rakennelmien kuten teiden ja siltojen nimet ovat kulttuurinimiä (*Radanvartijan talo*). (Pitkänen 1989: 321.)

Kulttuurinimien osuus on selvästi suurempi kuin luontonimien. Monissa tapauksissa kulttuurinimiä on lähes 75 prosenttia nimistöstä. Niiden määrä on suorassa suhteessa kulttuurimaisen hallitsevuuteen. Kulttuurinimien suuri määrä kertoo siitä, että paikannimistömme on nuorta. (Kiviniemi 1990: 47.)

2.2 Kaavanimet

Kaavanimet ovat asemakaavoitetun alueen nimiä (Sinisalo 1989: 349). Ne annetaan asemakaavan laadinnan yhteydessä (Ainiala 2003a). Kaavanimet syntyvät eri tavalla kuin perinteiset paikannimet ovat syntyneet. Perinteisten paikannimien antajia ei useinkaan tiedetä vaan nimet ovat syntyneet eri syistä omia aikojaan. (Närhi 1985.)

Kaavoitettavalle alueelle tarvittavista nimistä vain pieni osa saadaan nykyisin perinteisistä paikannimistä. Suurin osa nimistä muodostetaan alueen perinteisten paikannimien avulla tai kokonaan muulta pohjalta. Tyypillistä nykyiselle kaavanimistölle on, että nimen käyttäjät eivät voi testata nimiä kielessään. (Närhi 1985.)

Kaavanimen tärkein ominaisuus on opastavuus (Aalto 2001: 68). Hyvän kaavanimistön on toimittava laajalla alueella. Nimet eivät saa olla liian samanlaisia tai seota toisiinsa. Nimien pitää opastaa ja silti olla omaleimaisia ja luontevia. Nimistönsuunnittelussa kestävän kehityksen periaatteena on pidetty paikkakunnan kieltä, historiaa ja kulttuuria. (Ainiala 2003a.)

Kansanomaista nimeämistä voidaan pitää kaavanimien suunnittelussa mallina, koska vain seutuun olennaisesti kuuluneen tai siellä vaikuttaneen henkilön mukaan voidaan antaa uudisnimi. Pelkkä maanomistaminen ei yleensä ole riittävä nimeämisperuste, ellei kyse ole jo historiallisista omistussuhteista. Yleisesti hyväksytyihin nimeämisperiaatteisiin kuuluu myös, että kaavanimiä tai niihin verrattavia uusia nimiä ei anneta nykyisten esimerkkisi liikelaitosten, rakennuttajien ja järjestöjen mukaan. Myöskään ei ole sopivaa antaa kaavanimeä elossa olevien henkilöiden mukaan. Tähän vaikuttaa osaltaan kaavanimien muuttamattomuuden ja ajattomuuden vaatimus. (Närhi 1989: 345.)

2.2.1 Epäviralliset

Kaavanimistö on suunniteltua nimistöä. Sen rinnalla ja sen sijasta ihmiset käyttävät myös muita nimiä ja nimimuotoja. Tällöin puhutaan paikan epävirallisista nimistä. Epävirallisessa kaupunkinimistössä on monia samoja piirteitä kuin slangissa. Ainialan (2003a) mukaan voidaankin puhua slanginimistöä. Tällainen nimistö rakentuu yleensä virallisen nimistön pohjalle. Nimi on muodostettu virallisesta nimestä joko lyhentämällä tai liittämällä kantanimen tyypistymään jokin johdinaines. Epävirallinen nimi voidaan muodostaa vain lyhentämällä nimi. Lyhentynyt nimi voi olla myös lyhenne tai kirjainnimi. Nimi on myös voitu mukauttaa toisen kielen äänejärjestelmään. Kaksikielisillä alueilla tällaisia nimiä on jo historiallisista syistä melko paljon.

Epävirallinen nimi ei aina pohjaudu paikan viralliseen nimeen, vaan voi olla muodostettu myös itsenäisesti. Tällöin nimi kuvaa paikkaa jonkin sen

ominaisuuden pohjalta. Epäviralliset kaupunkinimet ovat usein eräänlaisia lempinimiä ja kiinteä osa jonkin ryhmän kieltä ryhmäidentiteetin luojina. Muita syitä käyttää näitä nimiä on nimien lyhyys ja helppokäyttöisyys sekä se, että nimet tuntuvat värikkäämmiltä ja hauskemmilta. (Ainiala 2003a.)

2.2.2 Viralliset

Virallisia paikannimiä ovat kaavanimet eli asemakaavaan merkityt katujen, teiden, puistojen ja rakennusten nimet. Virallisia nimiä ovat myös ravintoloiden, yritysten ja kauppojen viralliset nimet, jotka näkyvät kaupunkikuvassa rakennusten seinissä ja ikkunoissa. Nimet ovat suunniteltuja, viranomaisten tai esimerkiksi yritysten omistajien antamia eli ne ovat nimenkäyttäjän näkökulmasta ylhäältäpäin annettuja. Ne eivät ole spontaanisti yhteisössä syntyneitä, kuten perinnäiset ja kansanomaiset nimet. Maaseudun nimistä on tällaisia suurin osa ja niitä on myös vanhassa kaupunkinimistössä. Kaupunkien virallisina niminä voidaan pitää myös tällaisia nimiä silloin, kun ne esiintyvät peruskartassa. (Ainiala 2003a.)

2.2.3 Ryhmänimet

Suurissa ja nopeasti kasvavissa kaupungeissa ja taajamissa kaavanimien tarve on niin suuri, että perinteiset tavat nimetä kohteita eivät riitä. Saman kunnan alueella ei myöskään saa olla kahta samannimistä katuja, tietä tai aluetta. Kun kaavoitetun alueen oma paikallinen nimistö ei riitä, voidaan ratkaisua hakea ryhmänimistä eli aihepiirinimistä. Ryhmänimien aiheita voi etsiä alueen historiasta, paikan nykyisestä luonteesta tai ominaispiirteistä. Uutta nimistöä voi myös kehittää alueen nimen herättämistä miellelyhtymistä. (Aalto 2001: 72; Närhi 1989: 345.)

Ryhmänimien tulisi toimia ennen kaikkea opastajina, helpottaa suunnistamista ja jäsentää kaupunkikuvaa. Ne toimivat parhaiten paikantajina ja opastajina, jos samanaiheiset nimet on sijoitettu suppeille alueille ja loogisesti toisiinsa liittyviin katuihin. Samaa aihepiiriä tulee käyttää vain yhdellä alueella sekaannusten välttämiseksi. (Aalto 2001: 68)

Paikallishistorialliset nimenaiheet kaupunkialueillakin ovat usein peräisin agraarikulttuurista. Entisajan elämään, yhteiskuntaan ja elinkeinoihin kuu-

luvan sanaston hyödyntäminen kadunnimistössä on tärkeää kulttuurityötä. (Aalto 2001:74)

3 NIMISTÖNSUUNNITTELU

Kadunnimet heijastavat aikaansa sekä sisällöllisesti että rakenteellisesti. Hyvä nimi ottaa huomioon kulttuuriarvot ja ihmisten tarpeet. Se vahvistaa kotipaikkatunnetta ja lisää viihtyisyyttä. Onnistunut nimi on ajaton ja käyttäjilleen mieluisa. Se on myös helppo muistaa, ääntää ja kirjoittaa. Lisäksi sen tulisi olla helposti taivutettavissa ja taivutettunakin kielen kannalta järkevä. (Lepistö 1997: 8.)

Kadunnimen määriteosaa valittaessa on huomioitava kadun tärkeys ja pituus. Pitkälle ja leveälle tielle tai kadulle on annettava merkitykseltään painokkaampi ja avarampi nimi kuin lyhyelle ja kapealla kadulle tai kujalle. Alueen luonteen jo itsessään tulisi ohjata nimivalintaa. Juhlavat ja niin sanotut hienot nimet sopivat paremmin keskikaupungille ja pääteille. Kun taas arkiset ja kotoiset nimet käyvät paremmin lähiöiden kaduille ja teollisuusalueille. (Lepistö 1997: 35.)

Nimisuunnittelun pohjaksi on hyvä selvittää perinteiset paikannimet vanhoista asiakirjoista, kartoista ja kirjallisuudesta. Tietoa vanhoista paikannimistä saa myös haastattelemalla. Ensisijaisesti kannattaa hyödyntää jo vakiintuneita oman alueen paikannimiä. Paikannimet kirjoitetaan nykyisten oikeinkirjoitussuosituksen mukaisesti. Jos paikannimi kuitenkin esiintyy Maanmittauslaitoksen julkaisemassa nimistöltään tarkistetussa peruskartassa, ei kirjoitusasua tule muuttaa. (Närhi 1985.)

3.1 Kaksikielisten alueiden nimistönsuunnittelu

Viime vuosikymmeninä kaksikielisten alueiden vanha ruotsinkielinen paikannimistö on väistynyt. Myös kielikiistoja on syntynyt, koska nimiin sisältyy vahvoja arvoja ja tunnelatauksia. Nykyisin kunnioitetaan alkuperäisten nimien arvoja, ja vanhoja nimiä halutaan yhä vähemmän kääntää tai mukailta toiselle kielelle. (Viljamaa-Laakso 1999: 32.)

Kaksikielisellä alueella nimen on toimittava sujuvasti molemmilla kielillä. Ruotsinkielisen nimistön suomentamisessa on Ainialan (2003a) mukaan ai-

emmin oltu liiankin omavaltaisia, tehty virheitä ja hävitetty näin nimien alkuperäistä sisältöä. Nykyisin suositellaan nimien äänteellistä mukauttamista kääntämisen sijaan. Esimerkiksi Vaasassa nimeä Mäntymäenkatu ei olisi tarvinnut suomentaa vaan sen sijaan olisi voitu käyttää nimeä Talpakankatu, koska äidinkieleltään suomenkieliset vaasalaiset ovat aina puhuneet Talpakasta eikä Mäntymäestä.

Kun luodaan esimerkiksi aihepiirinimiä kaksikieliselle alueelle, olisi hyvä muodostaa nimet samanaikaisesti molemmilla kielillä. Näin nimien toimivuus tulisivat huomioitua kahdesta näkökulmasta. (Aikio, Paikkala & Slotte 2001.)

3.2 Nimistönhuolto

Taajamissa vanha paikannimistö menettää usein merkityksensä, kun vanha asutus, tiestö ja monet luonnonpaikat häviävät tai muuttuvat. Tiennimiä tarvitaan juuri alueen muuttumisen takia: uudentyyppinen asutus vaatii uudentyyppisen nimistön. Nimistö voi perustua vanhaan nimistöön, mutta vanhat nimet eivät enää elä uusien rinnalla. Lähiympäristö hahmotetaan kaavanimistön eli teiden, katujen, rakennusten, yritysten, puistojen ja asuma-alueiden tai kaupunginosien nimien avulla, ei paikalla joskus sijainneiden peltojen, niittyjen, kivikkojen tai latojen avulla. Jos nimistössä ei oteta huomioon elävää vanhaa nimistöä, saattaa vanha paikannimistö ajan myötä unohtua. Kun vanhaa nimistöä suositaan, uudet nimet hyväksytään helpommin käyttöön ja ne edistävät vanhan paikannimistön säilymistä. Vanhaan paikannimistöön perustuvat tiennimet on mahdollista paikantaa pelkästään kotiseudun tuntemuksen perusteella. (Suutari 1999: 13.)

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksella on kansallinen vastuu nimistönhuollosta. Paikallisesti kaupungit ja kunnat hoitavat näitä tehtäviä. Niemi-korven (2003) mukaan on tärkeää, että kaupungin vanha nimistö kirjataan muistiin, ettei se unohtu. Siten vanhoja nimistöjä voidaan käyttää esimerkiksi historiankirjoituksia varten. Vanha pois käytöstä jäänyt nimi voidaan myöhemmin tarvittaessa ottaa uudelleen käyttöön: kierrätystä voidaan nimistönkin suhteen harrastaa.

4 MUSTIKKAMAA

Tähän lukuun olemme koonneet niitä tietoja ja tarinoita, joita haastattelemamme henkilöt ovat meille kertoneet niin kutsutun Mustikkamaan alueesta. Haastattelemamme henkilöt ovat myös nimenneet vanhoja paikkoja, jotka olemme merkinneet liitteenä olevaan karttaan numeroin. Numerointi on tehty niin, että tekstiosassa oleva kohteen numero vastaa kartassa olevaa numeroa (Ks. kartta LIITE 2).

Kun pyysimme haastattelemiamme henkilöitä muistelemaan Mustikkamaan aluetta, ei heistä kukaan tunnistanut nimeä Mustikkamaa osaksi nykyistä Melaniemeä. Kartasta näyttämämme alue oli heidän mielikuviansa mukaan joko Radanvarsi, Huutoniemi tai Vanha satama.

Mustikkamaan aluetta ei ole nimetty erilliseksi alueeksi vaan se kuuluu historiallisesti Melaniemeen, Liisanlehtoon ja Huutoniemeen. Nykyisin Mustikkamaan alue rajoittuu Yhdystiehen, Vältiehen, Itä-Melaniemen asutukseen ja rautatiehen (Virtanen 2002).

Nykyinen Melaniemen alue on nähtävissä jo 1600-luvun kartoissa pienenä saarena (Kangas 1999: 10). Saari alkoi suurentua maankohoamisen myötä. Maa kohoaa Pohjanmaan alueella noin yhden sentin vuodessa (Katajisto 2001.)

Vaasan historiassa (Luukko 1971; Luukko 1979) Melaniemen alueesta käytetään useita eri nimiä. Vuonna 1696 porvaristo päätti rakentaa sillan niin sanottujen Virtakivien yli Hästholmenilta Melmönmaahan (Luukko 1971: 140). Ulkolaiturin valmistuttua monet kauppiaat rakensivat aittojaan merestä kohoaville kareille ja myös isommalle Melmönsaarelle (Luukko 1971: 143). Kaupungin yleiselle laitumelle mantereen puolelle päästettiin vain lehmät ja joutohevokset, nuori nautakarja oli vietävä Melmölle, lampaat ja vuohet pienemmille saarille (Luukko 1971: 352).

Vanhoissa kartoissa (esim. v. 1782) on Melaniemen alueesta käytetty nimiä Mellmo, Melmå, Melmolandet, Malmölandet. Mustikka-aiheeseen liittyvät nimet Blåbärsholmen ja Blåbärsfjärden sekä Gräsholmen esiintyvät myös vuoden 1782 kartassa. Blåbärsholmen ja Gräsholmen ovat nykyisen Strömberg parkin kohdalla. Blåbärsfjärden sijaitsee nykyisen Rytilaakson ja Korkeamäen välissä (Peruskartta 1331 11).

4.1 Tiet (1.)

Karttatietojen perusteella Mustikkamaan alueella on ollut ainoastaan yksi tie. Tietä on kutsuttu Vägen till Brändö, Vältiseksi, Vanhaksi tieksi, Kuninkaantiseksi, Pusutiseksi ja Lemmenpoluksi.

Vuoden 1821 kartassa tietä kutsuttiin nimellä Vägen från Brändö. Tie kulki nykyisen Mustasaaren sairaalan kohdalta Liisanlehdon kautta kanavan yli Melaniemen kautta Palosaarelle.

Åkerblomin (1941: 667–668) mukaan Vaasan kauppiaat vaativat kanavan ruoppaamista, jotta kulku satamaan ja kaupunkiin helpottuisi. Ruoppaaminen toteutettiin, ja vuosina 1839–1847 kanavan yli johtanut silta purettiin. Näin tielinja muutettiin kulkemaan Pappilanmäen kautta (kartta 2).

Uutta tietä Vanhasta satamasta Hietalahteen alettiin Wasabladetin (Åkerblom 1956: 311–312) mukaan vaatia vuonna 1864. Vaatimus hyväksyttiin, ja tietä ryhdyttiin rakentamaan 1860-luvulla. Tietä Huutoniemen kautta alettiin rakentaa samoihin aikoihin. Se oli valmis ainakin jo 1890-luvun alussa. Tien käyttö oli kuitenkin vähäistä.

Rautatie Seinäjoelta Vaasaan rakennettiin vuonna 1882 (Salo 1981: 112). Rata vaikeutti tien käyttöä, koska se ylitti tien Mustikkamaan alueella kahdesti. Muistitiedon mukaan junan piti usein jopa pysähtyä, koska laitumelle matkalla olleet lehmät olivat radalla. Myöhemmin 1920-luvun jälkeen tie suoritettiin kulkemaan radan vartta Mustikkamaan puolella.

Tietä kutsuttiin Vältiseksi (KK), koska Vanhasta Vaasasta kulki kolme tietä Vaasan keskustaan. Yksi tie kulki Vanhasta Vaasasta Korkeamäen kautta kaupunkiin. Toinen tie kulki kaupunkiin Huutoniemen kautta, ja Vältie jäi näiden teiden väliin. Vältie oli postiosoitteena 1900-luvulla.

Kuninkaantie-nimi tulee muistitiedon mukaan siitä, että tietä pitkin on ratsastanut kuningas (esim. KK).

Jotkut haastattelemamme 1950-luvulla syntyneet henkilöt (esim. LV) ovat kutsuneet tietä myös Pusutiseksi ja Lemmenpoluksi.

4.2 Talot

Mustikkamaan alueella oli 1900-luvulla neljä taloa. Kartassa (v. 1922, ks. LIITE 2) on merkittynä niistä kaksi, jotka kuuluivat Valtion rautateiden omistukseen. Toiset kaksi on paikannettu haastattelujen (KK) perusteella. Nykyisin paikalla ei ole taloja vaan ne on purettu.

Radanvartijan talo (2.)

Haastattelemamme Kalevi Koskisen isä oli rataesimies. Koskiset muuttivat Radanvartijan taloon vuonna 1934. Talo purettiin 1990-luvun lopussa. (KK)

Vanha vahtitupa (3.)

Vanha vahtitupa sijaitsi radanvartijan talosta jonkin matkaa kaupunkiin päin. Talossa oli useita vuokralaisia (esim. Lavast, Ekholm, Jukarainen ja Taka). Talon lähellä oli peltoja, joilla nuoriso pelasi ja leikki. Huutoniemeltä saakka kuljetettiin lehmiä talon lähellä olevalle laitumelle. (NR)

1900-luvun alussa talossa asui Lavastin perhe. Perheen tytär Anna murhattiin Vaasan ja Vanhan Vaasan radan varressa vuonna 1905, kun hän oli viemässä ruokaa heinäväelle nykyisen Strömberg parkin alueelle. (Dagens Tidning 1913). Radan varressa on muistomerkki tyttären muistoksi. (KK)

Wilhelmssonin talo (4.)

Wilhelmssonin talo oli pieni talo ahteen päällä. Se oli keskeneräinen. (KK, NR)

Thorsin talo (5.)

Thorsin talo oli maalaistalo, joka sijaitsi Vältien varressa. (KK, NR)

4.3 Hakamaat

Pissmyrshaga (6.)

Pissmyrshaga eli kusiaishaka oli luonnonhaka. Haka oli luonnonkaunis paikka, jonne Huutoniemen ruotsinkieliseltä koululta tehtiin retkiä. (NR)

Starrhaga (7.)

Starrhaga oli viljelty haka, jossa kasvoi saraheinää. (NR)

Bodviken (Boviken) (8.)

Nimi esiintyy 1700-luvun kartoissa. Tuolloin Bodviken oli peltoalue, josta oli erotettu pieniä tilkkuja kaupunkilaisten viljelysmaaksi. Nykyisin Yhdystie kulkee alueen päältä. (NR) (Ks. myös peruskartta 1331 11, LIITE 3.)

4.4 Muut

52 ”Femti(o)tvåan” (9.)

”Femti(o)tvåan” eli ”viiskakkonen” oli paikka Vältien varrella. Siellä kasvoi paljon suuria mäntyjä, jotka muodostivat kuin holviston tien ylle. Erään männyn kylkeen oli puukolla kaiverrettu numero 52. Puu on kaadettu sodan aikana. Paikkaa käytettiin suunnan määrittämiseen. Esimerkiksi jokin saattoi sijaita viiskakkosesta eteenpäin tai kaupunkiin päin. Viiskakkonen oli kaupungin takseillekin tuttu osoite, ja taisipa se liittyä hieman naisiin. (NR)

Teslefs tegelbruk (Teslefin tiilitehdas) (10.)

Tiilitehdas sijaitsi radan toisella puolella lähellä kanavaa. Aluetta, jossa Teslefin tiilitehdas sijaitsi, kutsuttiin nimellä Pättis. (NR)

Pikipruukki (11.)

Pikipruukissa tehtiin pikeä, joka oli vientituote 1600-luvulla. Pikiruukkeja on ollut Vaasassa useita, esimerkiksi Pappilanmäellä (NR). ”Tehdas sijaitsi

sataman luoteispuolella Beckholmenilla, joka oli jo kasvamassa Melmönmaahan kiinni” (Luukko 1971: 286).

Strömstensådran (12.)

Strömstensådran eli Virtakivet oli suosittu uintipaikka (Luukko 1971: 140, 142; RN).

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Jotta nimi säilyisi, sitä on aktiivisesti käytettävä. Jos nimen käyttäjien ketju katkeaa, nimi katoaa. Nimi katoaa, jos sen tarkoittama paikka on hävinnyt. Jos paikka häviää, niin siitä ei enää tarvitse puhua. (Ainiala 1996: 92.) Näin on tapahtunut myös Mustikkamaalla. Entiset haat ovat metsittyneet ja talot on hävitetty. Tie on menettänyt entisen merkityksensä ja ennen suuntaa määrittäneet kohteet ovat kadonneet.

Haastatteluista saamamme nimiaineisto ei riitä tulevan kaavanimistön pohjaksi. Useat tiet, esimerkiksi *Välitie* ja *Kuninkaantie* ovat jo käytössä. Samoin itse Mustikkamaan aihepiiriin liittyvät nimet, kuten *Mustikkatie* ja *Puolukkatie* ovat jo kadunnimienä Vaasassa. Yleisten nimeämistapojen mukaisesti myöskään talojennimet eivät ole käyttökelpoisia kadunnimiä. (Ks. luku 2.2 ja Närhi 1989: 345.)

Tarkastellessamme Vaasan historiaan liittyviä asiakirjoja löysimme maistraatin pöytäkirjoista luettelon käsityöläisöikeuksien anojista vuosina 1813–1852. (Mäkelä: 1985: 455–459.)

Mielestämme vanhat ammattinimet olisivat hyvä aihe ryhmänimistölle ja tulevalle Mustikkamaan asuinalueelle. Päätimme ehdottaa Vaasan nimistötoimikunnalle, että Mustikkamaan asuntoalue nimettäisiin ryhmänimillä vanhojen ammattinimikkeiden mukaan.

Ennen metsittymistä Mustikkamaan alue oli hakamaata, jonne ihmiset veivät eläimiä laitumelle. Hakamaata käyttivät varsinkin keskiluokkaiset kaupungin asukkaat. Tämän pohjalta ehdotamme, että alueen pääkatu olisi nimeltään Hakamaankatu. Pääkadusta erkanevat sivukadut nimettäisiin vanhojen ammattinimikkeiden mukaan eli niiden ihmisten mukaan, jotka aluetta käyttivät.

Tiedustelimme Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen nimituskijalta, Terhi Ainialalta, hänen mielipidettään ehdotuksestamme. Hänen mukaansa idea on hyvä ja omaperäinenkin. (Ainiala 2003b.)

Mustikkamaan asuntoalueen uusi nimistö:

Hakamaankatu

Hagmarksgatan

Seppä-aiheiset nimet

Kuparisepänpätkatu

Kopparslagaregatan

Läkkisepänpätkatu

Bleckslagaregatan

Messinkisepänpätkatu

Mässingsmedsgatan

Satulasepänpätkatu

Sadelmakaregatan

Tekijä-aiheiset nimet

Hatuntekijänpätkatu

Hattmakaregatan

Napintekijänpätkatu

Knappmakaregatan

Naulantekijänpätkatu

Nålmakaregatan

Pieksuntekijänpätkatu

Pjäxmakaregatan

Tynnyrintekijänpätkatu

Tunnbindaregatan

Vyöntekijänpätkatu

Gördelmakaregatan

Muut nimet

Kirjansitojankatu

Bokbindaregatan

Köydenpunojankatu

Repslagaregatan

Lasimestarinkatu

Glasmästaregatan

Lyhdynsytyttäjänpätkatu

Lykttändaregatan

Sokerileipurinkatu

Socketbagaregatan

Tinanvalurinkatu

Tennjutaregatan

Karvarinkatu

Garvaregatan

Kutojankatu

Vävaregatan

Leipurinkatu

Bagaregatan

Paikkurinkatu

Lappskomakaregatan

Räätälinkatu

Skräddaregatan

Suutarinkatu

Skomakaregatan

Värjänpätkatu

Färgaregatan

LÄHTEET

- Aalto, Tiina (2001). Orvokki, lehdokki, vuokko ja moni muu: Aihepiirini-meämisen teoriaa ja käytäntöä. Teoksessa: Nimien vuoksi, 65–82. *Kielen opissa* 5. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Aikio, Samuli, Sirkka Paikkala & Peter Slotte (2001). Ohjeita kaksikielisten alueiden nimistönsuunnitteluun. *Kielikello* 2, 26–31.
- Ainiala, Terhi (1996) Muuttuvan kylän paikannimet. Teoksessa: Kielen kannoilla, 90–101. *Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja* 86. Helsinki.
- (2003a). Paikannimiä on moneksi. *Pohjalainen* 88, 10.
- (2003b) Nimistöntutkija, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Sähköpostiviesti 25.2.2003.
- Dagens Tidning No. 292 (26.10.1913). *Ljus in åtta år gammal mordaffar*.
- Harju-Autti, Marketta (2003). Nimet osana identiteettiä. *Pohjalainen* 74, 22.
- Hämynen, Marja-Liisa. Kaavoitusinsinööri. Vaasan kaupunkisuunnittelu. Haastattelu 31.3.2003.
- Kaavoitusinsinööri. Vaasan kaupunkisuunnittelu. Puhelinkeskustelu 9.4.2003.
- Kangas, Jussi (1999). *Wanha Pakka – Huutavanmäen-Huutomäen-Huutoniemen historiaa asiakirjojen ja haastattelujen pohjalta*. Vaasa 400 opintopiiri. Vaasa: Vaasan työväenopisto.
- Katajisto, Juha (2001). *Selkämeren ja Merenkurkun saaristo* [online]. Päivitetty 18.4.2001. [Lainattu 9.4.2003.] Saatavana internetistä <URL:<http://www.vyh.fi/ympsuo/vesi/eritsuoj/lsu/selksaar.htm>>.

- Kiviniemi, Eero (1990). Perustietoa paikannimistä. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia* 516. Helsinki.
- Lehtikanto, Mirjam 1981. *Rakennettiin uusi Vaasa :Kirjoituksia Vaasan asemakaavasta, kaupunkikuvasta ja rakennuksista sekä rantajista ja suunnittelijoista*. Vaasa: Vaasa Oy.
- Lepistö, Riitta (1997). Katukiviin isketyt ilmeet: Tutkielma Vammalan kadunnimistöstä. *Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja* 19. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Lundström, Anne. Vaasan maanmittauslaitos. Haastattelu. 16.4.2003.
- Luukko, Armas (1971). *Vaasan historia I*. Vaasa: Vaasan kaupunki.
- (1979). *Vaasan historia II*. Vaasa: Vaasan kaupunki.
- Mäki, Sirkka Liisa (2002). Paikannimissä on avain menneisyyteen. *Pohjalainen* 81, 10.
- Niemikorpi, Antero (2003). Sanomalehtiyliopisto tarjoaa laajan katsauksen nimiympäristöömme. *Pohjalainen* 73, 9.
- Närhi, Eeva-Maria (1985). Kaavanimistön suunnittelu. *Kielikello* 2, 3–6.
- Pitkänen, Ritva-Liisa (1989). Paikannimet. Teoksessa: *Nykysuomen sanavarat*, 317–337. Toim. Jouko Vesikansa. Helsinki: WSOY.
- PS=Suomen kielen perussanakirja I–III (1990–1994). *Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja* 55. Helsinki.
- Sinisalo, Aino (1989). Kaavanimien oikeinkirjoitus. Teoksessa *Nykysuomen sanavarat*, 349–352. Toim. Jouko Vesikansa. Helsinki: WSOY:
- Suutari, Toni (1999). Hyvä tiennimi – *Kulkijanonni*. *Kielikello* 4, 13–18.
- Toropainen, Ritva (2003). Sanomalehtiyliopistossa selvisi, miten kaupunki katujaan nimeää. *Pohjalainen* 99.

Viljamaa-Laakso, Marja (1999). Ympäristösuunnittelu on osa yhdyskuntasuunnittelua. Teoksessa: *Paikan nimet – paikan muisti*. Euroopan rakennusperintöpäivät 11.–12.9.1999, 29–33. Helsinki: Suomen kotiseutuliitto ja ympäristöministeriö.

Virtanen, Aila. Toimistoarkkitehti. Vaasan kaupunkisuunnittelu. Sähköpostiviesti 14.11.2002.

— Toimistoarkkitehti. Vaasan kaupunkisuunnittelu. Haastattelu 31.3.2003.

Åkerblom, K. V. (1956). *Korsholms historia II*. Vaasa: AB. Frams Boktryckeri.

KARTAT

Ark. at. mikrofilmi 16: 157. Vaasan maanmittauslaitos.

Ark. at. mikrofilmi 16: 152. Vaasan maanmittauslaitos.

Kartta XXXV. 13. Vaasan tekninen virasto. (LIITE 2.)

Peruskartta 1331 11. (1998.) (LIITE 3.)

HENKILÖHAASTATTELUT

KK = Koskinen, Kalevi, 17.3.2003, 24.3.2003
s. 1929

LV = Laasanen, Veikko, 28.3.2003
s. 1951

NR = Nieminen, Runar, 17.3.2003, 27.3.2003
s. 1927